



Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1993 • No. 10

19.11.1993

Julkaistu uudelleen 2002

Juhani Laurila

Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen
Venäjällä ja Suomen lähialueilla

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella

Motto: "Tämä on sellainen juna, johon lyhytjalkaisempikin ehtii mukaan".

Valmetin idänkaupan johtaja Aaro Ikonen väitteisiin suomalaisten hidastelusta Venäjän kaupassa.

1 Kysymyksenasettelu

Suomalaisia yrittäjiä ja sijoittajia kuulee toisinaan moitittavan hidastelusta lähialuetoiminnassa (esim. EVA 1993 s. 14–15). Suomalaisia saadaan liikkeelle toteamalla muiden – lähinnä saksalaisten, ruotsalaisten ja amerikkalaisten – ehtineen ensin "kuorimaan kermat päältä". Tarkoituksena onkin seuraavassa selvittää, saako suomalaisten väitetty viivyttely päätöksissä osallistua Venäjän ja lähialueiden yritystoimintaan tukea myös tilastoista.

Suomalaisten sijoittajien toimeliaisuuden suhteuttamiseksi muiden ulkomaa-laisten sijoittajien toimintaan tarkastellaan koko ulkomaisen sijoitustoiminnan kehittymistä Venäjällä yleensä ja Suomen lähialueella erikseen. Samalla arvioidaan myös yritystoiminnan institutionaalisia ja alueellisia edellytyksiä. Tarkastelu sivuaa kysymyksiä siitä, onko käynnissä oleva yksityistäminen on edistänyt ulkomaista sijoitustoimintaa tai missä määrin yritystoimintaa on yleensä mahdollista edistää toisaalta talousuudistusohjelmiin sisällytetyin ylhäältä alas tapahtuvien makrotoimien, toisaalta taas alueittain ja mikrotasolta alhaalta ylös kasvavalla toiminnalla (Dyker 1993).

Viime vuosina on ilmestynyt suhteellisen runsaasti Venäjälle suuntautuvaa suoraa sijoitustoimintaa käsitteleviä artikkeleita, tilastokatsauksia ja tilastoja sekä venäläisten että länsimaissa mm. kansainvälisten järjestöjen toimesta. Suoran sijoitustoiminnan kehittämisestä Venäjällä yleensä ja Suomen lähialueella erikseen on kuitenkin tarjolla varsin niukalti tilastoja. Tästä syystä on turvauduttu pääasiassa Venäjän tilastokomitean Goskomstatin (1993) rekisteröintitietoihin. Koska tarkastelu muiltakin osiltaan perustuu paljolti Goskomstatin tilastoihin, on niiden käyttämisessä esiin tulleita tilasto- ja mittauskysymyksiä syytä tarkastella ensin ja erikseen.

2 Tilastot ja mittausongelmat

Tarkasteltavana ajanjaksona 1987–1993 Neuvostoliitto lakkasi olemasta. Samalla valtiollinen kartta muuttui ratkaisevasti toisenlaiseksi. Hallinnolliset vastuut ulkomaista omistusta sisältävien yritysten rekisteröimisestä ja tilastoimisesta muuttuivat. Päälle päätteeksi tilastoinnin kohdekin – yhteisyritys – hävisi juridisena henkilönä monistuen miksi tahansa yritykseksi, jossa on ulkomaista omistusta tai on kokonaan ulkomaisessa omistuksessa. Ymmärrettävästi tämä kaikki on omiaan vähentämään käytetyn tilastoaineiston luotettavuutta.

Tässä selvityksessä on tilastollisia luotettavuusongelmia pyritty ratkaisemaan kahta eri tietä.

Ensiksikin on vertailtu mahdollisimman monista käsillä olevista lähteistä tarjolla olevia lukuja kiinnittäen erityistä huomiota Venäjän tilastotoimen tuotamiin samoin kuin läntisten kansainvälisten järjestöjen raportoimiin lukuihin (alkuperäislähteenä on tällöinkin yleensä Goskomstat). Näin on laadittu taulukot 1, 4 ja 5.

Toiseksi on käytetty yhtä ainoaa koko Venäjän kattavaa luetteloa Venäjällä vuoden 1992 huhtikuun alkuun mennessä 3 406:sta Venäjällä rekisteröidystä yhteisyrityksestä (kattaa kaikki ulkomaalaisomisteiset yritykset). Luettelo sisältää yrityksen nimen, osoitteen ja puhelinnumeron lisäksi useimmissa tapauksissa tiedot peruspääoman suuruudesta, rekisteröintipäivämäärästä, työntekijöiden lukumäärästä, sijoittajamaasta ja sijoitusosuudesta, luettelon tavaroista ja palveluista, joita yritys myy Venäjän markkinoilla sekä luettelon tavaroista ja palveluista, joita yritys tuo ulkomailta. Valitettavasti luettelo sisältää myös virheitä (sama yritys on toisinaan rekisteröity kahteen kertaan useimmiten vain esimerkiksi yrityksen nimessä esiintyvä kirjoitusvirheen takia). Tämän luettelon tietojen pohjalta on laadittu taulukot 2, 3 sekä 6-8.

Yhden ainoaan lähteen käyttämisellä on uskottu alueellisen vertailukelpoisuuden säilyvän. Tilastojen laatiminen perusrekisterin tietojen pohjalta antaa mahdollisuuden tietojen tarkistamiseen ja vertailuun myös jälkeenpäin.

Jos tämän lähteen tilastotietoja lähtee vertailemaan sattumanvaraisesti muista lähteistä peräisin oleviin tietoihin, törmää huomattaviin eroihin. Esimerkiksi Liuhto toteaa tuoreessa Viipuria koskevassa selvityksessään Pietariin rekisteröidyn 1.2.1991-1.2.1993 yhteensä 2 802 ulkomaalaisomisteista yritystä, joista 287:ssä on suomalainen osakas; Leningradin läänin osalta vastaavat luvut olivat 127 ja 60 vuoden 1992 lopussa (Liuhto 1993 ss. 90-92). Tässä selvityksessä käytetyn Goskomstatin rekisterin (1993) mukaan Pietarissa on rekisteröity vuoden 1992 maaliskuun loppuun mennessä 473 ulkomaalaisomisteista yritystä, joissa suomalaisosakas oli 66:ssä. Leningradin lääni osalta vastaavat luvut olivat 25 ja 12 (Goskomstat 1993 ss. 39-41 ja 217-249). Toisena esimerkkinä voi todeta tämän selvityksen eri lähteisiin perustuvan taulukon 1 ilmoittavan Venäjällä toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumääräksi 6488 vuonna 1993, kun taas taulukon 5 mukaan niitä olisi ollut 4 678 kuluvin vuoden kesäkuun lopussa.

Näin suurille eroille on useita syitä, joista tärkeimmät liittyvät Venäjän rekisteröintitoiminnan tehokkuuteen, Venäjän tilastotoimen tasoon ja tilastotoimen ratkaistavaksi säilytettyihin ongelmiin. Näistä ongelmista vähäisimpiä eivät ole tiedon saannin lisäksi rekisteröinnissä ja tilastoinnissa noudatettaviin kriteereiden muuttuminen tarkasteluajanjaksona 1987-1993 Neuvostoliitossa ja Venäjällä tapah-

tuneiden jyrkkien valtiollisten ja lainsäädännöllisten muutosten aallokossa. Kun näitä kriteereitä ja niiden muutoksia ei ole yleensä tilastojen yhteydessä ilmoitettu, tilastot muodostuvat ongelmallisiksi myös käyttäjilleen.

Tilastoaineiston ristiriitaisuuden ja epämääräisyyden lisäksi ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnan kuvaaminen ja mittaaminen tilastolukujen avulla on monessa suhteessa ongelmallista. Tavallisesti sijoitustoimintaa mitataan rekisteröityjen tai toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärillä. Usein tilastoidaan myös sijoitetun peruspääoman määriä sekä yhteisyrityksissä työskentelevien lukumääriä, eräissä tapauksissa myös liikevaihtoa sekä vientiä ja/tai tuontia.

Rekisteröityjen tai toimivien yritysten lukumäärät tai sijoitetun pääoman määrät antavat viitteitä sijoitustoiminnan suuntautumisesta, eivät niinkään paljon suunnitellun tai toteutuneen toiminnan laajuudesta. Sijoitetun peruspääoman yhteismääriä ilmaisevat luvut ovat kyseenalaisia, koska eri aikoina tehdyt pääomasijoitukset eivät ole yhteismitallisia puhumattakaan siitä, että niillä olisi yhteyttä investointien käypään arvoon.

Sikäli kuin lähteinä käytetyt tilastot ilmoittavat, mihin ajankohtaan tiedot liittyvät, ne näyttävät liittyvän suhteellisen harvoin kalenterivuoden alkuun tai loppuun. Esimerkiksi pääasiallisena lähteenä (Goskomstat 1993) ei ilmoita, mihin ajankohtaan luettelossa olevat rekisteröinnit päättyvät eikä luettelon juokseva numerointi noudata rekisteröintien kronologiaa. Luettelossa on rekisteröintejä vuoden 1987 alusta vuoden 1992 maaliskuuhun. Luettelon kaksoiskirjaukset, huolimattomuusvirheet sekä ilmoitettujen tietojen sattumanvaraisuus heikentävät luottamusta tilastopohjaan.

Neuvostoliiton hajoaminen vaikeuttaa suoran sijoitustoiminnan kehittymisen seuraamista tilastojen avulla ja osaltaan vähentää kyseisten tilastojen luotettavuutta. Käytännöllisesti katsoen kaikki tasavallat lopettivat yhteisyrityksiä koskevien tilastotietojen raportoinnin Moskovaan vuonna 1991 (Jakovleva 1991 s. 462). Huomattavimman tilastomuutoksen aiheutti Baltian maiden itsenäistyminen, joka yksin vähensi Neuvostoliitossa rekisteröityjen yhteisyritysten määrää lähes 3 000:lla. Toisaalta Baltian maiden sekä entisen Neuvostoliiton alueen muiden itsenäistyneiden tasavaltojen sijoituksia Venäjälle alettiin tilastoida ulkomaisina suorina sijoituksina. Tilastojen vertailukelpoisuutta heikensi myös se, että yhteisyritysten ja muiden osakasyritysten lisäksi alettiin 1991–1993 rekisteröidä ja tilastoida myös ulkomaalaisten kokonaan omistamia yrityksiä sekä suoria sijoituksia muihin yritysmuotoihin kuin vain yhteisyrityksiin.

Suoria sijoituksia koskevat tilastotiedot perustuvat yleensä rekisteröintitietoihin¹. Rekisteröintivelvoitteet ovat vaihdelleet yritys- ja yhteisyrityslainsäädännön muuttuessa. Alunperin Neuvostoliiton valtiovarainministeriö toimi keskusrekisterinä. Tällä hetkellä kaikkien ulkomaista omistusta sisältävien yritysten on rekisteröidyttävä Moskovassa sijaitsevaan ulkomaisten investointien avulla perustettujen yritysten rekisteröinnin päähallinnon alaiseen Venäjän kansainvälisen yhteistyön

¹ Lisäksi konsulttiyritykset ja ulkomaalaisomisteisten yritysten liitto (Assosiatsija sovmestnyh predprijatii, mezhdunarodnyh obedinenii i organisatsii) keräävät tilastotietoja ja laatiivat tilastoja tältä alueelta. Muiden IVY-tasavaltojen kuin Venäjän Federaation alueilla sijaitsevista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä tilastoja laatii AO Finstatinform, jolle Goskomstat on myynyt tätä koskevan julkaisuoikeuden vuodesta 1993.

ja kehittämisen toimistoon (Rossiiskoje Agenstvo Mezhdunarodnoje Sotrudnistshestva I Razvitija eli RAMSIR²) ulkomaisen pääoman osuuden suuruudesta tai juridisesta yritysmuodosta riippumatta sen lisäksi, että lähes kaikkien on rekisteröidyttävä myös paikallisesti (SVKK 1993 s. 16). Tarkistaakseen rekisteröitymisvelvoitteen noudattamista RAMSIR kerää tietoja myös suoraan. Lähinnä tästä aiheutuu eroja Venäjän tilastokomitean Goskomstatin ja RAMSIRin keräämien tilastotietojen välille siten, että RAMSIRin luvut ovat säännönmukaisesti jonkin verran Goskomstatin rekisteröinteihin perustuvia tietoja suuremmat.

Vuonna 1991 voimaan tulleiden lakien mukaan myös entisten yhteisyritysten oli uudelleen rekisteröidyttävä joksikin uusista yritysmuodoista, koska uusi laki ei tunne yhteisyritystä³. Samalla sallittiin 100-prosenttinen ulkomainen omistus. On ilmeistä, että yli neljäntuhannen uuden yrityksen rekisteröityminen yksinomaan toisella vuosineljänneksellä 1993 (Jakovleva 1993) muodostuu uudelleen rekisteröitymisistä sekä muiden ulkomaalaisomisteisten yritysten kuin yhteisyritysten rekisteröitymisestä. RAMSIRin käsityksen mukaan⁴ valtaosa rekisteröinneistä oli aidosti uusia ja ne johtuivat ulkomaisten sijoittajien kasvaneesta mielenkiinnosta Venäjän markkinoita kohtaan. Ne olivat sijoituspääomaltaan vähäisiä ja tähtäsivät tarkkailevaan paikallaoloon mieluummin kuin yritystoiminnan aloittamiseen. Tosin tämä käsitys on ilmeisessä ristiriidassa RAMSIRin oman tutkijan Jakovlevan (1993) havainnon kanssa siitä, että toimintansa aloittaneiden ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellisen osuus olisi kasvanut 1993.

Rekisteröitymismäärän äkillistä kasvua saattaa osaltaan selittää myös se, että Venäjän tulli alkoi pysäyttää rajalle vuoden alkupuolella sellaisten yhteisyritysten vientitoimituksia, joilla ei ollut esittää todistusta kirjautumisestaan valtiolliseen yritysrekisteriin (SVKK 1993 s. 16).

Toiminnan aloittamista tai toimimista saattaa olla monissa tapauksissa vaikeata määritellä tai määrittää tilastonlaadinnan kannalta riittävän yksiselitteisesti ja operationaalisesti. Tilastoja toimivista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä ei ole käytettävissä. Laadittaessa taulukkoja 6 ja 7 toimiviksi on oletettu sellaiset yhteisyritykset, jotka ovat voineet tai halunneet ilmoittaa palveluksessaan olevien työntekijöiden lukumäärä rekisteriin. Kun tosiasiallista toimivuutta on käytännössä hankala edes määritellä saati todeta, lähdettiin siitä, että pääasiassa ne yritykset, jotka ovat kyenneet ilmoittamaan työntekijöitensä lukumäärän rekisteriin, ovat toimivia. On tietenkin mahdollista, että rekisterissä on sellaisia toimivia yrityksiä jotka ovat jättäneet tämän tiedon antamatta, tai toimintansa aloittamista suunnittelevia yrityksiä, jotka ovat ilmoittaneet niiden henkilöiden lukumäärän, jonka aikovat palkata yritykseensä. Tällä perusteella laskettujen toimivien yritysten osuus kaikista rekisteröidyistä täsmää suhteellisen melko hyvin muista lähteistä saatuihin tietoihin, jotka tosin nekin vaihtelevat huomattavasti.

² Lähemmin RAMSIRin perustamisesta ja taustoista ks. Stavakis 1993, ss. 29-31).

³ Venäjän yrityslaissa luetellut yritysmuodot ovat valtion ja kunnan yritys (vastaavat yrityksen velvoitteista vain yrityksen omaisuudella), yksityinen ammatin- tai liikkeenharjoittaja (vastaa velvoitteista sen mukaan kuin perustamisasiakirjoissa on sovittu), avoin yhtiö, kommandiitti- eli sekayhtiö (mukana sekä vastuullisia että äänettömiä yhtiömiehiä), rajavastuuyhtiö (osakkaat vastaavat velvoitteista panostensa määrällä) sekä avoin osakeyhtiö. Kaikki muut yritysmuodot ovat juridisia henkilöitä paitsi avoin osakeyhtiö, jonka osakkaat vastaavat yhtiön velvoitteista rajattomasti ja yhteisvastuullisesti).

⁴ RAMSIRin osastopäällikkö Otrashenko kirjoittajalle lokakuussa 1993.

Toimialajakautumaa koskevia tietoja on syytä pitää kyseenalaisina johtuen jo siitä, että tiedot siitä, toimiiko yritys vai ei, perustuvat arvioihin. Rekisteröityjen ulkomaalaisomisteisten yritysten toimialaluokitus ei noudata SITC-ryhmittelyä, vaan perustuu tuotteiden ja palveluiden luetteloihin (Goskomstat 1993). Näin siksi, että Neuvostoliittoon ja Venäjälle rekisteröityneiden yhteisyritysten ja ulkomaalaisomisteisten yritysten perustamisasiakirjoihinsa kirjaamat toimialapykälät ovat yleensä varsin kaiken kattavia. Ne sisältävät joko sangen lavean toimialamääritteen tai pitkähkön luettelon toimialoista tai tavaroista, joiden valmistamiseen ja/tai myyntiin ja/tai välittämiseen kyseinen yritys Venäjän vaihtelevissa oloissa haluaa varautua.

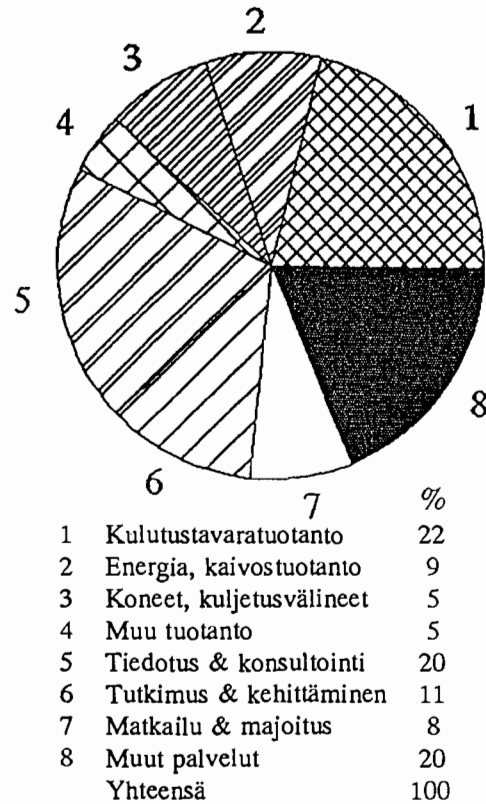
Siitä huolimatta, että suurin osa Venäjän ulkomaalaisomisteisista yrityksistä on monitoimialayrityksiä, kuvion 1 kaltaisia toimialajakautumia on laadittu. Koska kuviossa 1 esitetty toimialajakautuma summautuu sataan prosenttiin, jokainen yritys on tilastoa laadittaessa luokiteltu – enemmän tai vähemmän väkivaltaisesti – yhteen toimialaan. Kuvattaessa rekisteröityjä yrityksiä, joista huomattava osa toimii vain paperilla, kuvion 2 mukainen ehkä paremminkin perusteltavissa. Se osoittaa, että ulkomaalaisomisteiset yritykset Venäjällä toimivat tai ovat varautuneet toimimaan keskimäärin yli neljällä toimialalla (sektoreiden osoittamien prosenttilukujen summa on 417). Kumpikaan tilasto ei mahdollista kovinkaan tarkkoja arvioita esimerkiksi siitä, miten venäläiset ulkomaalaisomisteiset yritykset jakautuvat tavara- ja palvelutuotannon kesken⁵.

⁵ Suomen Pankin 1991 tekemän Suomesta Neuvostoliittoon suuntautuneiden suorien sijoitusten kyselyn tulosten mukaan 45 prosenttia niistä yrityksistä, joissa suomalaiset olivat mukana, toimi palvelusektorilla (Laurila 1992). Jakovleva (1993) toteaa, että vuoden 1993 ensimmäisellä neljänneksellä 67 prosenttia Venäjän ulkomaalaisomisteisista yrityksistä harjoitti teollista tuotantoa. Esimerkiksi vuonna 1989 vain alle 30 prosenttia Venäjän ulkomaalaisomisteisista yrityksistä oli teollisuusyrityksiä.

Ulkomaalaisomisteisten yritysten jakautuminen toimialoittain Venäjällä.

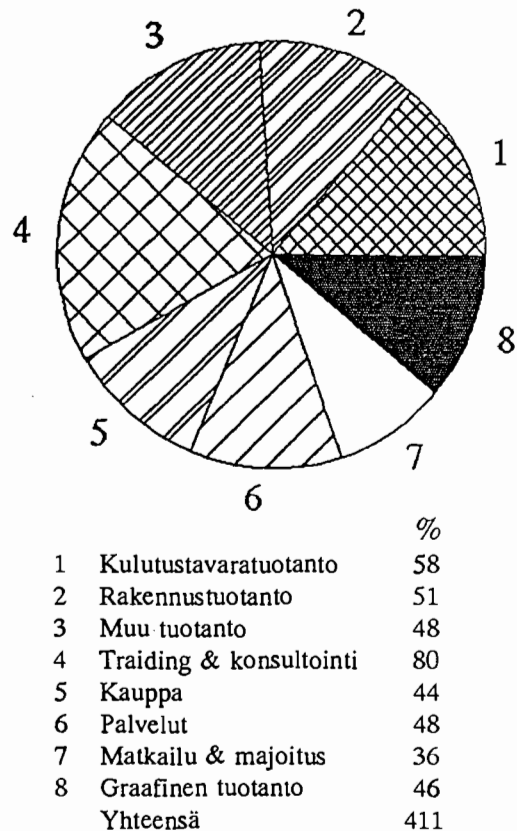
Kuvio 1.

1.6.1992



Kuvio 2.

1.6.1993



3 Suorat sijoitukset Venäjällä

Venäjälle suuntautuva sijoitustoiminta ei ole suinkaan äskeinen ilmiö. Jo vuonna 1855 aloitti Venäjällä toimintansa "Saksalainen mannermainen kaasuyhtiö" (Nemetskoe kontinentalnoje gazovoje obshtshestvo). Huippunsa ulkomaiset investoinnit saavuttivat vuonna 1913, jolloin niihin sijoitettu pääoma nousi 1.3 miljardiin ruplaan⁶. Noin 40 % kyseisestä summasta oli päätantävaltaan oikeuttavina osakkuuksina venäläisissä yhtiöissä ja 60 % arvopaperisijoituksina teollisuusosakkeissa. Ranskalais-belgialaiset sijoittajat olivat aktiivisimpia (46 % sijoituspääomasta), seuraavina saksalaiset (27 %) ja englantilaiset (17 %). Pääasiassa Venäjän luoteisella, keskisellä ja eteläisellä alueella sijaitsevat yritykset harjoittivat kaivostoimintaa sekä metallinjalostus- ja koneenrakennusteollisuutta. Venäjän teollisuustuotannon nelinkertaistumista 1890–1930 on pidettävä paljolti ulkomaisen sijoitustoiminnan ansiona.

Lokakuun vallankumouksen jälkeen ulkomainen sijoitustoiminta rajoittui toimilupakauppaan. Armand Hammerin kanssa tehtiin ensimmäinen toimilupasopimus 29.10.1921. Toimilupien kausi päättyi "Suuren pohjoisen lennätinyhtiön" ("Bolshoje severnoje telegrafnoje obshtshestvo") toimiluvan lopettamiseen 8.8.1946. Enimmillään 1926–1927 toimilupia oli 68. Toimiluvan ostajina esiintyivät jälleen saksalaiset, ranskalaiset, amerikkalaiset ja englantilaiset yritykset kuten Krupp, Ford, General Motors, Salamander jne. Lisäksi ulkomaalaiset toimivat osakkaina ulkomaankauppaa harjoittavissa sekayhtiöissä.

Talouspula vuonna 1929–1933 vähensi ulkomaalaisten kiinnostusta toimilupiin perustuvaan yritystoimintaan. Samanaikaisesti alkoi myös käydä ilmi, että kansainvälinen liiketoiminta joutui yhä jyrkempään törmäyskurssiin neuvostoliittolaisen komentotalouden periaatteiden kanssa. Tämä johti viimein ulkomaisten sijoittajien vetäytymiseen Neuvostoliitosta 1930-luvulla.

Yhteisyritysten perustaminen Neuvostoliittoon alkoi vuonna 1987. Neuvostoliiton hallituksen asetukset No 48 ja 49, jotka hyväksyttiin 13. tammikuuta 1987, avasivat ovet ulkomaiselle sijoitustoiminnalle Neuvostoliitossa ja Venäjällä 70 vuoden tauon jälkeen. Tarkoitusta varten laadittiin erityinen yritysmuoto, yhteisyritys, johon ulkomaalaiset voivat osallistua toiminnan alkuaikoina merkitsemällä enintään 49 % yrityksen peruspääomasta.

Ensimmäinen rekisteröity yhteisyritys oli unkarilaisen pakkausalan yrityksen Volan Packin osakkuus Vilnaan perustetussa Littar-Volanpackissa. Toinen ja samalla ensimmäinen läntisen teollisuusmaan yhteisyritys Neuvostoliitossa oli suomalainen vaatetusalan Kati-Myyynnin osakkuus tallinnalaisessa Est-Finn -yhteisyrityksessä. Venäjälle ehättänyt ensimmäinen suomalaisyritys rekisterinumerolla 9 oli Finnair, joka yhdessä Inturistin kanssa perusti Moskovaan Infa-

⁶ Nykyrahassa 1.3 mrd ruplaa on lähes 530 mrd markkaa tai 90 mrd dollaria (1 rupla vuonna 1913 = 2 672 markkaa ja yksi vuoden 1913 markka vastaa nykyrahassa noin 152 markkaa tukkuhintaindeksillä inflatoituna). Vertailun vuoksi todettakoon, että YK arvioi Venäjän suorien sijoitusten kannan 3.7 mrd dollariksi vuoden 1990 lopussa (UN 1992 ss. 324–325). Eri lähteiden antamien ristiriitaisten tietojen pohjalta arvioituna tämän hetken sijoituskanta Venäjällä jää alle 10 mrd dollariin. Kuten tilastokriittisessä jaksossa 2 on todettu, sijoituskantalukujen informaatioarvo on kuitenkin monessa suhteessa kyseenalainen.

hotel -nimisen yhteisyrityksen, joka tällä hetkellä mm. isännöi Moskovan keskustassa sijaitsevaa Savoy -hotellia.

Rekisteröityminen oli alkuvuosina suhteellisen hidasta: vain 23 yhteisyritystä vuonna 1987 ja 168 yhteisyritystä vuonna 1988. Yhteisyritystoiminnan kehittymisen tyypilliset peruspiirteet olivat näkyvissä jo vuoden 1989 alussa: yhteisyritykset olivat enimmäkseen pieniä: 205 rekisteröidystä yhteisyrityksestä vuoden 1989 alussa 89:lla peruspääoma oli alle yhden miljoonan ruplan, 68:lla 1–5 miljoonaa ruplaa ja vain 48:llä yli 5 miljoonaa ruplaa. Pienet (enintään 50 työntekijää) ja keskisuuret (51–600 työntekijää) ulkomaalaisomisteiset yritykset olivat merkittäviä työllistäjiä (taulukot 6 ja 7).

Suhteellisen vähäinen osa – noin 20–30 % rekisteröidyistä yhteisyrityksistä oli toimivia. Suurin osa yhteisyrityksistä perustettiin Moskovaan. Suorien sijoitusten alkuperämaat olivat yleensä niitä maita, joilla oli suhteellisesti eniten kauppaa Neuvostoliiton kanssa. Yli puolet suorista sijoituksista suuntautui palvelusektoriin. Tuotannolliset sijoitukset suuntautuivat kemialliseen ja koneenrakennusteollisuuteen (PlanEconReport 1989).

Vuonna 1989 tuli voimaan yhteisyritysten asemaa vakauttava lainsäädäntö. Todennäköisesti tästä syystä rekisteröinnit näyttävät lähteneen lisääntymään vuonna 1989 vauhtia, joka jatkui seuraavina vuosina 1990 ja 1991. Kuitenkin vasta vuonna 1991 tuli voimaan yrityslainsäädäntö, joka perustavalla tavalla määritteli yritystoiminnan juridiset muodot ja puitteet. Uusi lainsäädäntö salli ulkomaalaisen osallistua kaikkiin olemassa oleviin yritysmuotoihin, etabloitumisen eli uuden yrityksen perustamisen sekä mahdollisuuden yksin merkitä yrityksen peruspääoma.

Uuden lainsäädännön ansiosta suorien sijoitusten rekisteröintien lukumäärä entisen Neuvostoliiton alueelle näyttäisi kasvaneen hyppäyksenomaisesti vuoden 1991 lähes 4 000:stä vuoden 1992 yli 15 000:een (vrt. taulukkoja 1 ja 4)⁷.

Taulukko 1. Rekisteröidyt ulkomaalaisomisteiset yritykset Neuvostoliitossa ja Venäjällä 1987–1993

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Neuvostoliitto							
– rekisteröityjä	23	168	1083	2905	3920	15292	..
Venäjä							
– rekisteröityjä				1971	2022	4400	9125
– toimii				700	1300	1800	6488

⁷ Taulukon 1 luvut ovat kumulatiivisia ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumääriä. Ulkomaalaisomisteisella yrityksellä (predprijatii s inostrannymi investitsijami) tarkoitetaan kaikkia yrityksiä, joissa on ulkomaalaista omistusta tai kokonaan ulkomaalaisten omistamia. Käsite kattaa myös yhteisyritykset (sovmestnyje predprijatii), jotka uudelleen rekisteröitiin 1991–1993 kuuluviksi johonkin uuden lain määrittelemistä yrityskategorioista. Vuosien 1992–1993 osalta on kysymys entisen Neuvostoliiton alueesta.

Vuosien 1991–1992 kehitystä kuvaavien tilastolukujen vertailukelpoisuutta ja luotettavuutta vähentävät Neuvostoliiton lakkaamisen synnyttämä valtiollinen uudelleen jakautuminen sekä muutokset rekisterihallinnossa ja rekisteröintivelvoitteissa.

Taulukko 1. on laadittu vertailemalla mm. seuraavissa lähteissä esiintyviä tilastotietoja: ECE 1993, WB a 1993, IMF 1992 ss. 102–105, PlanEconReport 24.3.1989, Izvestija 5.5.1991 s. 2, Pravitelstvennyi Vestnik 22/1991 s. 2, Vestnik Statistiki 6/91, Institut 1993 s. 118, Malyi Biznes, ijun 1992, Ekonomika i zizhn 41/91 s. 8, Jakovleva 1991 ja 1993, Kuzmin 1993, Katila 1990 ss. 10–11 ja Ranenko 1992.

Vuoden 1993 heinäkuun alussa Venäjällä oli rekisteröity 9 125 ulkomaalaisomisteista yritystä. Suomen putoaminen Neuvostoliiton aikaiselta kolmannelta sijalta Saksan ja Yhdysvaltojen jälkeen taulukon 3 osoittamalle seitsemännelle sijalle johtuu pääasiassa Viron itsenäistymisestä ja suomalais-virolaisten yritysten jäämisestä Venäjän tilastojen ulkopuolelle.

Todella toimintansa aloittaneiden ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärä oli alun pitäen huomattavan vähäinen, 20–40 % rekisteröidyistä. Monet ulkomaalaisomisteiset yritykset rekisteröitiin alkuvaiheissa venäläistä osapuolta houkuteluiden lähinnä verotuksellisten ja valuutansaantimahdollisuuksia ajatellen (WB 1992 a s. 3, Suomen Pankin yhteisyrityskyselyn 1991 haastattelutietoja).

Poliittinen ja taloudellinen epävarmuus sai ulkomaiset sijoittajat varuillaan ja etenemään hitaasti. Varovaisuutta kuvastaa se, että ulkomaisten sijoittajien yrityksiin siirtämä pääoma oli toiminnan alettua pitkään yleensä kolmannes tai puolet perustamisasiakirjoihin kirjatusta (Tshebanov 1991). Toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellinen osuus rekisteröinneistä on sittemmin vähin erin noussut lähes puoleen. Jakovleva (1993) on laskenut toimivia ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä olleen huhtikuun 1993 alussa noin 6500 eli peräti 71.1 % kaikista rekisteröidyistä ulkomaalaisomisteisista yrityksistä. Luku heijastanee vallitsevaa kehitystä uusien sekä aikaisemmin paperilla toimineiden yrittäjien rohkaistuessa aloittamaan toimintansa.

Ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat työntekijöiden lukumäärillä mitattuina pienempiä kuin venäläiset yritykset. Yli 90 % kaikista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä on pieniä ja keskisuuria (enintään 600 työntekijää) ja ne työllistävät yli 2/3 ulkomaalaisomisteisissä yrityksissä työskentelevistä.

Ulkomaalaisomisteiset yritykset työllistävät keskimäärin 70–100 henkeä yritystä kohti; kaikki venäläiset yritykset työllistävät yritystä kohti keskimäärin 10 kertaa enemmän (WB 1992 b, ss. 82–83). Alueelliset erot ovat kuitenkin huomattavia, koska suuret tuotantolaitokset ovat keskittyneet kaupunkeihin, pienet ja keskisuuret levittäytyvät maaseudun taajamiin ja kaupunkeihin. Goskomstatin tilastojen mukaan esimerkiksi Pietarin kaikki yritykset työllistivät noin 1200 henkeä ja ulkomaalaisomisteiset hieman yli 120 henkeä yritystä kohti vuonna 1992. Vastaavat luvut Karjalan osalta olivat 130 ja 87 (Goskomstatin tilastovihkosia koskien ko. alueita v. 1992).

Vaikka ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Venäjän yritystoiminnasta on vähäinen yritysten lukumäärällä, sijoitusten arvolla, tuotannon volyymillä tai työllistettyjen työntekijöiden lukumäärällä mitattuna, ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminta Neuvostoliitossa ja nyttemmin Venäjällä edustaa venäläisen käsityksen mukaan yritystoiminnan tehokkainta kärkijoukkoa (Institut 1993)⁸. Vuoden 1991 alkupuolella yhteisyritysten tuottamien tavaroiden ja palvelujen kokonaisarvosta lähes 2/3 tuli keskisuurten 51–600 henkeä työllistävien yhteisyritysten osalle. Tuotannon arvo näissä yrityksissä oli 45 000 ruplaa, mikä oli merkittävästi enemmän kuin neuvostoliittolaisilla tuotantolaitoksilla, joissa ei ole mukana ulkomaista pääomaa (Pravitelstvennyi Vestnik 22/1991).

Suomalaisten yhteisyrityksien liikkeellelähtö Neuvostoliittoon noudattaa edelläkuvattua kehitystä. Suomen Pankki myönsi vuonna 1987 osallistumisluvan

⁸ Olisi mielenkiintoista selvittää, missä määrin sijoittajina on aikaisemmin maasta muuttaneita venäläisiä ja venäläinen pääoma olisi näin palaamassa. Poliittisten olojen vakiintumattomuuden takia pääoman palautuminen on toistaiseksi tuskin läheskään samaa luokkaa kuin esimerkiksi Virossa.

neljälle suomalaisyrittäjälle, vuonna 1988 vain 31:lle. Vuonna 1989 sai luvan 119 ja 1990 116 suomalaista yrittäjää, jolloin clearingajan kokonaissaldoksi muodostui 270 yhteisyritystä, joista tosin vain osa aloitti toimintansa (Suomen Pankki, julkaisematonta aineistoa). Suomen Pankin tekemän yhteisyrityskyselyn tulokset osoittivat, että huhtikuun alussa 1991 toimi tai aloitteli toimintaansa 207 suomalaista yhteisyritystä, joista 112 Venäjällä (näistä 45 Moskovassa ja 33 Leningradissa) sekä 92 Virossa (Laurila 1992 s. 8).

Ensimmäiset yhteisyritykset Moskovaan perustaneet suomalaisyritykset olivat yleensä clearingkauppaa käyviä suurehkoja yrityksiä, jotka katsoivat hallinnollisessa keskuksessa Moskovassa läsnäolonsa myötävaikuttavan markkinaosuuksiensa säilymiseen Neuvostoliiton muuttuvissa oloissa. Sen sijaan Viroon lähtijät olivat paljolti hyvinkin pieniä yrityksiä usein vailla idänkaupan kokemusta. Maantieteellisen läheisyyden lisäksi kehitystä kannusti kieli- ja kulttuurikynnyksen mataluus.

Väitteet suomalais-venäläisen yritystoiminnan keskittymisestä Moskovaan ja Leningradin ja lähialueiden väliin jäämisestä tai, että Pietarin ja lähialueiden yhteisyrityskanta olisi myöhemmin syntynyt kuin Moskovassa, eivät saa tukea tilastoista. Taulukosta 2 näkyy, että suoran sijoitustoiminnan osalta suomalaisyrittäjät olisivat edenneet toisaalta Moskovaan ja toisaalta Pietariin ja Karjalaan melko samatahtisesti.

Taulukko 2. **Suomalais-venäläisten yritysten rekisteröityminen Moskovaan, Leningradiin ja Karjalaan 1987–1990, luvut yritysten lukumääriä (Goskomstat 1993):**

	Moskova	Leningrad	Karjala
1987	1	1	0
1988	6	7	0
1989	31	20	11
1990	24	16	10

Rekisteröinneistä laaditut tilastot osoittavat eräiden aikaisemmin aktiivisten maiden kuten Suomen, mutta myös Itävallan ja Englannin, vähentäneen sijoitustoimintaansa vuonna 1992. Monet toimintansa aloittaneista yhteisyrityksistä myös lopettivat toimintansa; vuoden 1992 alkupuolella Neuvostoliiton lakattua olemasta toimintansa lopettaneiden määrä nousi moniin kymmeniin (Lirov 1992). Suomi oli sijoittajien alkuperämaana yleensä toisella tai kolmannella sijalla Saksan ja Yhdysvaltojen jälkeen 1987–1990. Viron itsenäistyminen ja tilastoinnin rajoittuminen Venäjän Federaation alueen tarkasteluun vähensi suomalaisten osuutta⁹. Tämän

⁹ Viro julistautui itsenäiseksi 20.8.1991. Tätä ennen 4.4.1991 Virossa oli yhteensä 267 yhteisyritystä, niissä ulkomaista pääomaa 154 milj. ruplaa, josta Neuvostoliiton ulkopuolelta 40 % sekä Neuvostoliitosta ml. Latvia ja Liettua 10 %. Lisäksi oli 327 ulkomaalaisomisteista osakeyhtiötä, joiden peruspääoma oli 69 miljoonaa ruplaa. Tästä Neuvostoliiton ulkopuolelta oli 37 % ja Neuvostoliitosta 12 %. Suomalaiset yritykset ja yksityishenkilöt olivat mukana 137:ssä yhteisyrityksessä 22 miljoonan ruplan panoksella (28 % pääomasta) sekä 136 osakeyhtiössä 3 milj. ruplan panoksella (9 % pääomasta). Seuraavina olivat Ruotsi (mukana 39 yhteisyrityksessä ja 49 osakeyhtiössä) sekä Neuvostoliitto (35 yhteisyrityksessä ja 95 osakeyhtiössä). Vuoden 1992 alussa

lisäksi Venäjän talouden heikkeneminen sekä investointitoiminnan laantuminen sijoitusten alkuperämaissa ilmeisesti vähensi halua sijoittaa venäläisiin yrityksiin (Institut 1992 s. 116).

Maailmanpolitiikan asetelmien muuttuminen on tuonut kuvaan kokonaan uusia maita Venäjän suorien sijoitusten alkuperämaalistalle: Kiinan kansantasavalta, Tshekki, Slovakia, Etelä-Afrikka, Puola, Unkari ja Bulgaria; lähi-idän maita kuten Israel, Syyria ja Libanon sekä ensimmäiset 70 rekisteröintiä muista IVY:n tasavalloista. Kyseisten maiden on helpompi markkinoida tuotteitaan Venäjälle kuin esimerkiksi Länsi-Euroopan maihin. Lisäksi IVY-maat sekä itäisen keski-Euroopan maat näkevät yhteisyritystoiminnassa mahdollisuuden uudistaa kaupallisia yhteyksiään (Institut 1992 s. 116–117, Jakovleva 1993).

Erityisesti huomiota kiinnittää "Aasian dynaamisten talouksien" kuten Etelä-Korean, Taiwanin, Hongkongin, Singaporen Malesian ja Thaimaan mukaantulo.

Saksa ja Yhdysvallat olivat edelleenkin aktiivisimmat sijoittajat. Sekä reaalista että tilastoteknisistä muutoksista huolimatta suomalaiset muodostavat yhä etujoukon Suomen lähialueella (taulukko 3).

Taulukko 3. **Venäjällä rekisteröityjen ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumääriä ryhmiteltyinä osakasmaan ja sijaintialueen mukaan**

	Vuoden 1992 alussa					Venäjä 1.7.1993	
	Mu	Ka	Le	Pi	Mo	Yht.	%
Yhdysvallat	2	3	3	52	249	1433	15.7
Saksa	5	2	1	70	236	1141	12.5
Isobritannia	0	0	0	28	106	557	6.1
Italia	1	1	1	26	94	511	5.6
Itävalta	0	0	0	3	19	475	5.2
Puola	1	0	0	0	0	438	4.8
Suomi	16	26	12	66	65	429	4.7
Kiina	0	0	0	5	6	347	3.8
Sveitsi	2	0	0	12	85	319	3.5
Ranska	0	0	0	11	61	283	3.1
Ruotsi	7	0	0	34	40	238	2.6
Bulgaria	1	0	1	10	0	237	2.6
Japani	0	0	0	0	109	173	1.9
Unkari	1	0	1	5	0	164	1.8
Muita	13	3	6	151	505	2380	26.1
Yhteensä	49	35	25	473	1575	9125	100.0

Lyhennykset: Mu: Murmanskin lääni, Ka: Karjalan tasavalta, Le: Leningradin lääni, Pi: Pietarin kaupunki, Mo: Moskovon kaupunki.

Lähde: Goskomstat 1993 ja Venäjän osalta Jakovleva 1993.

Viron yhteisyritysrekisterissä oli 325, joista yli puolet oli suomalais-virolaisia ja 2/3 sijaitsi Tallinnassa. Ensimmäisen yhteisyrityksen perustivat Viroon suomalainen Sadolin ja Eesti Kolhoosiehitus EKE 1987. Puukyllästeitä tuottavan yhteisyrityksen nimeksi tuli Eke-Sadolin S.P. (Kala-Vitsur 1992 ss. 10-11, 37).

Verrattaessa ulkomaalaisomisteisten yritysten alueellisen jakautumisen kehittymistä entisen Neuvostoliiton alueella vuodesta 1989 vuoteen 1992 havaitaan, että Venäjä on kadottanut johtoasemansa Baltialle ja Moskova muulle Venäjälle kolmessa vuodessa, mikäli sijoittajien kiinnostusta mitataan entisen Neuvostoliiton alueelle rekisteröityneillä yhteisyrityksillä (taulukko 4).

Taulukko 4. **Ulkomaalaisomisteisten yritysten rekisteröityminen Neuvostoliiton alueella vuosina 1989 ja 1992¹⁰. Ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärät kumulatiivisesti sekä prosenttijakautumat.**

	1989 ¹¹		1992 ¹²	
	kpl	%	kpl	%
Venäjä	883	75	4400	29
* Moskova	602	51	1545	10
* Pietari	90	8	473	3
* muu Venäjä	191	16	2382	16
Baltia	120	10	6262	41
* Viro	82	7	2662	17
* Latvia	12	1	1300	9
* Liettua	26	2	2300	15
Valko-Venäjä	18	2	710	4
Ukraina	71	6	900	6
Muut ent. NL	88	7	3020	20
Entinen NL yht.	1180	100	15292	100

Yhteisyrityksistä 3/4 sijaitsi Venäjän Federaation ja yli puolet Moskovan kaupungin alueella vielä 1989. Kolmea vuotta myöhemmin 1992 Venäjän alueella sijaitsi vajaa kolmannes ja Moskovassa kymmenesosa kaikista entisen Neuvostoliiton alueelle rekisteröityneistä yrityksistä. Pietarissa sijaitsevien yhteisyritysten määrän suhteellinen osuus näyttäisi pudonneen kahdeksasta kolmeen prosenttiin. Muu Venäjä näyttäisi säilyttäneen osuutensa 16 %:ssa. Ulkomaisten sijoittajien mielenkiinto Ukrainaan ja Valko-Venäjään näyttää säilyneen suhteellisen vähäisenä. Varsinaisia nousijoita ovat Baltian maat sekä muut entisen Neuvostoliiton alueet kuin Venäjä, Valko-Venäjä ja Ukraina (ECE 1993 s. 239)

Ulkomaalaisomisteisten yritysten jakaantuminen Venäjän Federaation talousalueille näkyy taulukoista 5 ja 8 sekä kartasta. Niin rekisteröityminen kuin toiminta näyttävät keskittyneen keskiselle, luoteiselle ja pohjoiselle talousalueelle (73 % rekisteröinneistä vuoden 1992 alussa ja 53 % toimivista vuoden 1993 puolivälissä) samoin kuin kaukoidän talousalueelle (20 % toimivista vuoden 1993 puolivälissä). Varsin "tyhjiä" alueita ovat IV–X talousalueet eli Keskisen mustanmullan ja Volgan alueet, Ural, koko Siperia, Pohjois-Kaukaasia. Samanlaiseen tulokseen päädytään, jos suhteutetaan Venäjällä rekisteröityjen ulkomaalaisomis-

¹⁰ Lähteet: Katila 1990 ss. 10-11 ja ECE 1993 s. 239.

¹¹ 1.12.1989

¹² 31.12.1992

teisten yritysten lukumäärät vastaavilla alueilla asuvaan väestön määrään (taulukko 5).

Jos suoran sijoitustoiminnan alueellista merkitystä mitataan rekisteröityjen ja toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärien lisäksi toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten tuotannon määrillä ja ulkomaankaupalla, pohjoinen, luoteinen ja keskinen talousalue säilyttävät johtavan asemansa. Kuva muuttuu ja tarkentuu jonkin verran lähinnä Länsi-Siperian ja Kaukoidän talousalueiden osalta.

Ulkomaalaisomisteiset yritykset pohjoisella, luoteisella ja keskisellä talousalueella tuottivat vuoden 1993 ensimmäisellä puoliskolla yli puolet Venäjän kaikkien ulkomaalaisomisteisten yritysten 1.3 biljoonan ruplan tuotannosta. Länsi-Siperian talousalueen ulkomaalaisomisteiset yritykset tuottivat 21 % ja Kauko-Idän 6 % Venäjän ulkomaalaisomisteisten yritysten tuotannosta.

Kaukoidän talousalueen pitkin rannikkoa levittäytyneet ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat pienehköjä (tuotanto oli keskimäärin 74 miljoonaa ruplaa yritystä kohti vuoden 1993 ensimmäisellä vuosipuoliskolla) kalastus- ja elintarviketeollisuuden, satama- ja kuljetusalan, telakka ja konepajateollisuuden sekä elektroniikkateollisuuden yrityksiä, joissa pääasiassa japanilaiset, kiinalaiset ja yhdysvaltalaiset yritykset ovat sijoittajina.

Ulkomaiset sijoitukset esimerkiksi pohjoisen talousalueen, Uralin ja Siperian luonnonvaroihin ilmenevät harvalukuisina sijoituksina suurehkoihin hankkeisiin ja yrityksiin. Kyseiset alueet ovat harvaan asuttuja, joten edellytykset palvelualueiden tai halpaa työvoimaa hyödyntävien työntensiivisten alojen sijoittumiselle ovat vähäiset. Länsi-Siperian yritykset ovat suurehkoja, puolivuosituotannoltaan keskimäärin miljardin ruplan luokkaa (Venäjän keskiarvo on 270 miljoonaa ruplaa yritystä kohti). Alueella on eniten pohjoisamerikkalaista ja saksalaista pääomaa. Kuitenkin myös esimerkiksi itäisen keski-Euroopan maat, Aasian dynaamiset taloudet, Japani ja Kiinan kansantasavalta ovat paikalla.

Valtaosa eli 83 % Venäjän ulkomaankaupasta vuoden 1993 ensimmäisellä vuosipuoliskolle kirjautuu keskisen talousalueen (ml. Moskova) osalle. Siitä yli 72 % oli tuontia (taulukko 5). Myös Kauko-Idän talousalue näyttää keskittyneen ulkomaankaupassaan pääasiassa tuontiin. Sen sijaan pohjoinen talousalue ja Siperia (8 % Venäjän ulkomaankaupasta), jotka ovat Venäjän luonnonvara-alueita, vievät huomattavasti enemmän kuin tuovat.

Oman erityistapauksensa muodostaa Kaliningradin lääni, jossa vuoden 1992 alussa 4 % kaikista Venäjällä rekisteröidyistä ulkomaalaisomisteisista yrityksistä, mikä on läänin vähäiseen kokoon nähden paljon. Nämä yritykset ovat lähinnä pienehköjä kaupan ja palvelualueiden yrityksiä, joissa lähinnä puolalaiset ja saksalaiset ovat osakkaina.

On mahdollista, että tilastoissa näkyvä huomattava Moskova keskeisyys selittyy myös sillä, että joillakin ulkomaalaisomisteisilla yrityksillä on pääkonttorinsa Moskovassa ja niiden toiminta kirjataan Moskovan alueelle, vaikka niiden tuotantolaitokset ja tosiasiallinen tuotantotoiminta tapahtuvat muualla.



Taulukko 5.

**Venäjän ulkomaalaisomisteiset yritykset talousalueittain
30.6.1993, niiden tuotanto ja ulkomaankauppa tammi-
kesäkuussa 1993.**

Talousalueet	uo-yritys lukumäärä		tuotanto I-VI/93		ulkomaankauppa kauppavienti	
	kpl	%	%	milj.SUR /uo-yritys	vaihto % kapp- %-jak. vaihdosta	
Venäjän Federaatio	4678	100	100	270	100	33
I Pohjoinen	342	7	7	273	2	85
II Luoteinen	623	13	9	189	2	52
III Keskinen	1524	33	36	297	83	28
IV Volgan-Vjatkan	91	2	1	99	0	50
V Keskinen mustanmullan	51	1	2	373	0	52
VI Volgan	181	4	8	546	1	61
VII Pohjois-Kaukaasian	239	5	2	123	0	49
VIII Uralin	170	4	5	338	1	75
IX Länsi-Siperian	254	5	21	1033	5	78
X Itä-Siperian	106	2	3	305	1	78
XI Kauko-Idän	931	20	6	83	5	25
Kaliningradin lääni	166	4	1	72	0	71

Huomautukset: Venäjän Federaatiossa toimivien ulkomaalaisomisteiden yritysten tuotanto tammi-kesäkuussa on arvioitu 1 262 362 miljoonaksi ruplaksi, ulkomainen kauppavaihto 8 011 miljoonaksi dollariksi, josta vienti on 2 641 miljoonaa dollaria.

Lähde: Moskovskije Novosti 1993, s. 14.

4 Suorat sijoitukset Suomen lähialueella

Venäläisissä tilastoissa ja aluetaloudellisissa tarkasteluissa Suomen lähialue jakautuu pohjoisen ja luoteisen talousalueen kesken siten, että Murmanskin lääni ja Karjalan tasavalta kuuluvat pohjoiseen, Leningradin lääni ja Pietarin kaupunki luoteiseen talousalueeseen. Tilastojen valossa Suomen lähialueella suomalais-venäläiset yritykset ovat lukumääräisesti enemmistönä niin rekisteröityjen kuin toimivien yritysten osalta. Pietarin kaupunki poislukien, suomalais-venäläiset yhteisyritykset työllistävät enemmän kuin muunmaalaiset yhteensä. Sama koskee myös suomalais-venäläisiin yrityksiin kasautunutta ruplina ilmaistua peruspää-omaa.

Murmanskin läänissä suomalaisten aktiivisimmat kilpailijat ovat norjalaiset; jälkijoukossa tulevat ruotsalaiset, saksalaiset ja yhdysvaltalaiset sijoittajat. Karjalan tasavallassa suomalaiset ovat lähes ainoita ulkomaalaisia sijoittajia. Muista maista – Saksasta, Yhdysvalloista, Irlannista, Puolasta, Kanadasta jne. – on mukana 1–3 yrittäjää kustakin. Leningradin läänissä toimii suomalaisten lisäksi ulkomalaisomisteisten yritysten osakkaina muutama ulkomaalainen – lähinnä muutama yhdysvaltalainen, irlantilainen ja puolalainen osakas vähittäistavarakaupan alalla.

Suomalaisyrittäjien aktiivisuus Karjalan tasavallassa johtunee monista tekijöistä. Karjala tarjoaa lähinnä metsä- ja puunjalostusteollisuudelle mahdollisuuksia kuljetustaloudellisten etujen ansiosta. Suomalaiset ovatkin lähteneet hyödyntämään tätä kilpailuetuaan puuraaka-aineen, ennen kaikkea koivun, hankinnassa, mekaanisessa puunjalostuksessa sekä selluntuotannossa. Lisäksi on sijoitettu kauppaan ja matkailuun. Ulkomalaisomisteisten yritysten liikkeelleläähtöä on helpottanut kaupallinen yhteistyö, joka juurtaa jo clearingin puitteissa toimineesta rajakaupasta. Suomen heikko työllisyystilanne on ajanut etsimään uusia toimeentulomahdollisuuksia Karjalan tasavallan puolella.

Alueellinen naapurisuus selittää suomalaisten ja norjalaisten muita ulkomalaisia näkyvämpää paikallaoloa Murmanskin läänissä. Kalastus- ja kaivannaisteollisuus sekä Barentsin meren öljy- ja kaasuesiintymät houkuttelevat ulkomalaisia paikalle. Satamatoiminnot ja alusten huolto- ja korjaustyö ovat johtaneet kaupalliseen yhteistyöhön. Myös aluekeskukseksi ylisuuri¹³ Murmanskin kaupunki tarjoaa kaupallisia mahdollisuuksia mm. elintarvikehuollon alueella.

Leningradin läänistä lähinnä Karjalan kannas ja Viipuri ovat houkutteleet suomalaisyrittäjiä ja tämän mukana myös muita ulkomalaisia ensisijaisesti matkailun ja kaupan alalle. Sen sijaan eteläisen Aunuksen ja Inkerin alueet eivät ole juuri yritystoimintaan houkutteleet sen paremmin suomalaisia kuin muitakaan ulkomalaisia.

Moskovan jälkeen Venäjän toiseksi suurimpana kaupunkikeskuksena Pietarin kaupunki on houkuttellut varsin huomattavan määrän yrittäjiä eri maista. Myös toimivien yhteisyritysten lukumäärä on kasvanut nopeasti. Taulukon 6 mukaan suomalaisomisteisia yrityksiä toimi 1992 maaliskuussa 36. Tuore St. Petersburg Finland Trade Centerin luettelo (Finland Trade Center 9.8.1993) "vakavasti otettavista suomalaisista yrityksistä Pietarissa" listaa 88 Pietarissa toimivaa suoma-

¹³ Murmanskissa on noin 310 000 asukasta. Ilman neuvostososialismia Murmansk olisi ehkä 60 000 asukkaan kaupunki (Murmanskin alueen tilastolaitoksen johtajan Viktor Kotenkon mukaan, ks. Tietoaika 8/1992 s. 6, julkaisija Tilastokeskus, Helsinki).

laista yhteisyritystä. Vuoden 1992 lopulla Goskomstatin tilastojen mukaan 189:sta toimivasta yhteisyrityksestä suomalaisomisteisia olisi eniten (34), toisella tilalla ovat saksalaiset (31) ja yhdysvaltalaiset (23). Kaulaa syntyy tämän jälkeen muihin maihin kuten Puolaan (11), Englantiin (10), Ruotsiin (10) ja Itävaltaan (8) (Peterburgkomstat 1993 s. 2). Huomiota kiinnittää Puolasta ja Bulgariasta lähteneiden yrittäjien määrä lisääntyminen. Vertailu taulukkoon 6, jonka tiedot ovat vuoden 1992 alusta, osoittavat tilanteen elävän jatkuvasti. Kokonaan ulkomaalaisomisteisia yrityksiä 1992 toimintansa Pietarissa aloittaneissa on 10 (Peterburgkomstat 1993 s. 2).

5 Suorien sijoitusten suuntautumista ohjaavat tekijät

5.1 Alueelliset tekijät

Huomattava osa suoria sijoituksia on toistaiseksi suuntautunut Pietarin kaupunkiin ja Leningradin lääniin. Karjalan tasavalta sekä Murmanskin alue ovat jääneet toistaiseksi vähemmälle (taulukot 6 ja 7). Silti viimeksi mainittu näyttäisivät tarjoavan suoralle sijoitustoiminnalle vähintään samoja ja ehkä parempiakin mahdollisuuksia kuin Pietarin kaupunki ja Leningradin lääni.

Luoteinen talousalue, johon Pietarin kaupunki ja Leningradin alue kuuluvat ja jolla toimii huomattava määrä ulkomaalaisomisteisia yrityksiä, on luonnonvaroiltaan köyhä. Teollisuuden tuotantotavat ovat työ- ja tietointensiivisiä, koneet ja rakennelmat ovat suhteellisen vanhanaikaisia ja usein huonossa kunnossa. Pietarin alueen teollisuus on lisäksi suurimmaksi osaksi rakennettu palvelemaan sotateollisuuden erityistarpeita. Tämä merkitsee mm. sitä, että huomattava osa tuotantopanoksista tulee muualta ja toisaalta huomattava osa tuotannosta viedään muualle. Maataloustuotannossa ja elintarvikkeiden jakelussa on ongelmia. Selviksi eduiksi näyttäisivät jäävän yhteydet Länsi-Eurooppaan, matkailu sekä Pietarin kaupallisten perinteiden hyödyntäminen.

Sen sijaan pohjoisella talousalueella on monia suhteellisia kilpailuetuja, joiden uskoisi kiinnostavan etenkin luonnonvarojen hyödyntämiseen suuntautuneita sijoittajia. Murmanskin alueen kaasu- ja mineraalivarat sekä Karjalan metsävarat sijaitsevat kuljetustaloudellisesti suhteellisen lähellä markkinoita. Murmanskin telakkateollisuus, satamatoiminta ja kalastus tarjoavat suoralle sijoitustoiminnalle mielenkiintoisia mahdollisuuksia. Samanlaisia mahdollisuuksia tarjoavat myös Suomen lähialueen "takamaasto", Arkangelin ja Vologdan läänit. Pohjoinen talousalue toimi jo Neuvostoliiton aikana ja toimii edelleenkin Venäjän huomattavana raaka-aine- ja energia-aittana (Braguinsky 1993 s. 5, Murzin 1993).

Hankaluutena on puutteellinen kuljetusverkko, etuina Pohjoisen jäämeren ja Viananmeren satamat, ikärakenteeltaan nuorehko työvoima sekä poliittisesti vakaa "Venäjän sydänmaan" paikallishallinto, jota keskustan (Moskovan) riidat eivät heiluttele (Murzin 1993). Murmanskin lääniin ja Karjalan tasavaltaan sijoittuneiden ulkomaalaisomisteisten yritysten vähäinen luku verrattuna Pietarin ja Moskovan keskittymiin saattaa heijastella sitä, että ulkomaalaiset ml. suomalaiset eivät ole vielä löytäneet Karjalan ja Murmanskin mahdollisuuksia. Joitakin suomalaisyrityksiä on tosin jo tällä hetkellä hyödyntämässä Karjalan metsä- ja Murmanskin malmivaroja.

5.2 Institutionaaliset tekijät

Venäjän yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen muutokset koskevat myös Suomen lähialuetta. Venäjän talouden ja politiikan epävakaisuus, lainsäädännön ristiriitaisuudet, puutteet ja muutokset sekä viranomaistoiminnan arvaamattomuus suosivat tai jopa pakottavat yritykset lyhytjänteiseen toimintaan. Viranomaismenettelyt ovat usein aikaavieviä ja turhauttaviakin. Usein törmätään puutteelliseen

maanomistuslainsäädäntöön¹⁴. Sijoittajien kanssa käytyjen keskustelujen nojalla voi todeta, että yhteisyrittäjä voi edelleen joutua Venäjällä länsimaisittain katsoen kohtuuttomasti kohdelluksi¹⁵. Vastapainona saattavat olla erittäin huomattavat lyhyen tähtäimen voitot. Voitot perustuvat viranomaisten ja lainsäädännön joko toistaiseksi tai määräaikaaisesti myöntämiin etuisuuksiin sekä yrittäjän kykyyn hyödyntää hinnanmuodostuksen epätäydellisyyttä nopean inflaation ja paikallisten pelisääntöjen puitteissa. Kyky käyttää paikallista asiantuntemusta hyväksi on tärkein menestystekijä sekä amerikkalaisten että suomalaisten yhteisyrittäjien mukaan (Lawrence – Vlachoutsicos 1993 s. 46–47, Suomen Pankin yhteisyrityskyselyn 1991 haastatteluaineisto).

Paradoksaalista kyllä olosuhteet Venäjällä ja käytännön viranomaistoiminta näyttävät edelleenkin kannustavan saalistaja-strategiaa, joka asettaa etusijalle suhteellisen pienet nopean tuoton tarjoavat investoinnit. On tapauksia, joissa alun perinkin on tarkoitus vetäytyä kokonaan pois tuottotavoitteen tultua saavutetuksi. Samonis pitää tällaista strategiaa, joka on sijoittajan kannalta sinänsä oikeutettu, vastaanottajamaan kannalta valitettavana ja toteaa sen vesittävän suorien sijoitusten ideaa (Samonis 1992 s. 102).

Saalistaja-strategian piirteet ilmenevät käytännössä lähinnä suuntautumisena "pieneen ja vikkelään" yritystoimintaan kaupan ja välityskaupan, konsultoinnin ja matkailun sekä majoitus- ja ravintolatoiminnan alalla. Alueellisesti tämä selittää investointien hakeutumista luoteiselle talousalueelle, jossa on riittävä väestöpohja ja olemassa olevan kapasiteetin kohentaminen tai uusiminen riittävät. Muutoksiin heikosti sopeutuvat suuret perus- ja uusinvestointeja sekä pitkää kypsymisaikaa vaativat pohjoisen talousalueen hankkeet raaka-ainevarojen hyödyntämiseksi ovat toistaiseksi jääneet vähäisiksi tai edenneet hitaasti.

5.3 Yritystoiminnan ja sen edellytysten arviointia

Käytännön keskustelussa todetaan usein, ettei ulkomainen sijoitustoiminta ole monessakaan suhteessa lunastanut siihen kiinnitettyjä toiveita (Tshirkunov – Shadrovski 1991 s. 20). Näyttää vaikealta päättää, tulisiko tästä syyttää ulkomalaisia sijoittajia vai heidän toimintaansa säänteleviä lainlaatioita ja viranomaisia. Toki myönnetään, että ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta on vastaanottajamaalle hyötyäkin.

Venäläiset toivovat ulkomaalaisomisteisten yritysten tuottavan Venäjän markkinoita varten tuontia korvaavia tuotteita tai vientituotteita. Ulkomaiset sijoittajat taas etsivät omille tuotteilleen markkinoita Venäjältä ja pyrkivät hyötymään Venäjän alemmista tuotantokustannuksista (Savary 1992 s. 69). Venäjällä, kuten

¹⁴ Vasiljev Andrei - Thornley Daniel 1993 ss. 6-7; Venäjän parlamentti epäsi ulkomaalaisen oikeuden omistaa maat 21.7.1993 tekemällään päätöksellä. Toisaalta ulkomaalaisomisteinen yritys, joka on Venäjän juridinen henkilö, voi omistaa maata, mutta maan ostaminen ja myyminen voi tapahtua vain tarkemmin määritellyin ehdoin.

¹⁵ Viimeaikaisia esimerkkejä ovat lähialueiden yhteisyrittäjille määrätty sakot maksujen siirtämisestä vastaanottajalle ohi pankkien tilien pankkien maksuvälitystoiminnan ollessa pysähdyksissä, toimistusten pysäyttäminen rajalle laatusertifikaattien puuttumisen takia tai taannehtivasti perittävät uuteen lainsäädäntöön perustuvat verot.

muissakin maissa, ulkomailta tulevassa sijoitustoiminnassa nähdään uhka kotimaiselle taloudelliselle toiminnalle, kansallisvarallisuudelle ja jopa itsemääräämisoikeudelle.

Ensiksi arvostellaan sitä, että sijoitustoiminnan vaikutus Venäjän koko talouden toimintaan on häviävän pieni. Ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat tyypillisesti pieniä (työllistävät enintään 50 työntekijää) ja keskisuuria (työllistävät 51–600 työntekijää). Niitä on Venäjän kansantalouden kokoon nähden vähän. Siinä missä ulkomaalaisomisteisia yrityksiä oli 1991 rekisteröitynä Unkarissa 10 699, Puolassa 5 000, Romaniassa 4 800 ja Tshekkoslovakiassa 4 000, niitä oli Venäjällä vain hieman yli 2 000 (Savary 1992 s. 69). Kuzminin (1993) laskelmien mukaan sijoitukset Venäjällä toimien yhteisyrityksien peruspääomiin muodostavat noin 3.8 % kokonaisinvestoinneista, yhteisyritysten tuotanto on käsittänyt 0.8 % BKT:sta ja ne ovat työllistäneet 0.3 % työvoimasta eli hieman yli 200 000 henkeä. Ulkomaalaisten osuus on 1–2 %.

Moitetta sijoitustoiminnan vähäisestä vaikutuksesta voi pitää kohtuuttomana siltä kannalta, että suurin osa osakkuusyrityksistä ja tytäryhtiöistä on ehtinyt toimia enintään 3–4 vuotta. Vakaissakin markkinatalouksissa sallitaan yritykselle toimialasta riippuen 5–10 vuoden kypsyisaika, jonka kuluessa yrityksen lasketaan saavuttavan sille suunnitellun toiminnan laajuuden sekä tuottavan sijoitetulle pääomalle katetta. Tkatshenkon (1993 ss. 23–24) mukaan Venäjälle on perustettu 2–3 kuluneen vuoden aikana yhteensä 950 000 uutta liikeyritystä, jotka työllistävät 16 miljoonaa henkeä eli keskimäärin 17 henkeä yritystä kohti. Toisaalta Goskomstatin tiedot lähialueelta ja Moskovasta osoittavat ulkomaalaisomisteisten yritysten työllistäneen keskimäärin 50–100 henkeä yritystä kohti, ts. ulkomaalaisomisteisten yritysten työllistävä vaikutus olisi moninkertainen verrattuna venäläisen uuden yrityksen työllistävään vaikutukseen (taulukko 6). Tämän voi otaksua ilmentävän ulkomaisten sijoittajien pyrkimyksestä hyödyntää Venäjän alhaisia työvoimakustannuksia varsinkin työntensiivisillä aloilla.

Toisena arvostelun kohteena on havainto siitä, että ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnan vaikutus talouden välittömään valuutanansaintaan on vähäinen tai negatiivinen. Esimerkiksi Jakovleva (1993) laski ulkomaalaisomisteisten yritysten viennin muodostaneen tammi–huhtikuussa 1993 koko Venäjän vaihdettavavaluuttaviennistä 5.9 % mutta tuonnista samana aikana 12.8 %. Lisäksi Jakovleva epäilee ulkomaalaisomisteisten yritysten vievän sellaisten yritysten tuotteita, joilla ei ole vientilisenssiä, jolloin kyseiset vientitulot ja lisenssimaksut jäävät valtiolta saamatta.

Vakuuttavaa kuvaa on vaikeata saada tilastollisten ristiriitaisuuksien takia¹⁶. Valitsemalla muita ajanjaksoja ja tarkastelemalla eri alueita, voidaan päätyä toisenlaisiinkin päätelmiin. Taulukosta 5 näkyy, että kaupan vaje syntyy lähinnä Moskovassa ja keskisellä talousalueella sijaitsevien ulkomaalaisomisteisten yri-

¹⁶ Goskomstatin julkaiseman virallisen tilaston mukaan Venäjän vienti oli 18.2 mrd dollaria tammi-kesäkuussa 1993 ja tuonti 8.8 mrd dollaria. Käyttäen Jakovlevan yllämainittuja osuuksia, päädyttäisiin ulkomaalaisomisteisten yritysten käymässä ulkomaankaupassa vain 0.05 mrd dollarin alijäämään, joka on vain hieman yli 10 % ulkomaalaisomisteisten yritysten koko ulkomaankaupasta. Jos taas käytetään taulukon 5 ulkomaalaisomisteisten yritysten vienti- ja tuontilukuja tältä ajanjaksolta, päädytään siihen, että ulkomaalaisomisteisten yritysten vienti olisi ollut 15 % ja tuonti peräti 61 % koko tuonnista ja ulkomaalaisyritysten tuonti olisi ollut ensimmäisellä vuosipuoliskolla kaksinkertainen 2.6 mrd dollarin vientiin verrattuna! Skibinskaja (1993) on laskenut, että ulkomaalaisomisteisten yritysten vientiosuus vuoden 1993 alkupuoliskolla olisi ollut 11 %.

tysten käyttäytymisestä, kun taas lähes kaikki muut alueet Kaukaasian ja kauko-
idän talousalueita lukuunottamatta olivat valuutan nettotuojia. Vuosien 1990 ja
1991 osalta Goskomstatin tilastot osoittavat lähialueiden ulkomaalaisomisteisten
yritysten viennin tuontia suuremmaksi (Goskomstat 1992). Esimerkiksi Pietarin
ulkomaalaisomisteisten yritysten tavaroiden ja palvelusten vienti oli vuonna 1992
yhteensä 83 miljoonaa dollaria ja tuonti 63 miljoonaa dollaria (Suomeen 9.9 ja
Suomesta 8.6 miljoonaa dollaria; Peterburgkomstat 1993).

Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Venäjän kaupasta on joka tapauksessa
tällä hetkellä varsin huomattava. Sikäli kuin epäilyt lisenssimääräysten kiertämi-
sestä pitävät paikkansa, ulkomaalaisomisteisten yritysten ansaitsema valuuttatulo
on tilastoitua suurempi siitä huolimatta, että vientivaluuttatilikset ja lisen-
simakset menevätkin Venäjän valtiolta sivu suun.

Kolmanneksi arvostellaan välityskauppaa, matkailua, kuljetusta, konsultointia
ym. palveluja tarjoavien ulkomaalaisomisteisten liiallisena pidettyä osuutta.
Ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminta ei näyttäisi tukevan tältä osin maan
hallituksen pyrkimyksiä teollisuustuotannon tervehdyttämiseksi (Tshirkunov –
Shadrovski 1991 s. 20). Kuitenkin Jakovleva toteaa 1993 alussa kehityksen paran-
tuneen, koska tuotannollisten, ts. teollisuuden eri aloilla toimivien yritysten osuus
on kasvanut 67 %:iin kaikkien yhteisyritysten määrästä.

Toisaalta tällä kohden voi kysyä, eikä nyt olisi entisen Neuvostotalouden
laiminlyömän palvelusektorin¹⁷ (kauppa, välityskauppa, konsultointi, matkailu,
kuljetus) kehittämisen vuoro ja eikö tämä parhaiten sopisi juuri ulkomaalaisomis-
teisille yrityksille, joilla on vaadittavaa tietoa ja kokemusta? Kiistämättä muiden
tuotannonalojen kehittämistarpeita, palveluihin kohdistuvaan kritiikin takana
näkyvät neuvosto-ajan epäluulot: palveluthan myötävaikuttavat enemmän mate-
riaalisen tuotannon tulosten hävittämiseen kuin niiden lisäämiseen. Neuvosto-
liittolainen talousajattelu arvosti suuria aineelliseen tuotantoon keskittyneitä yri-
tyksiä (Tkatchenko 1993 ss. 21–23). Palvelusektoreilla tehtävää työtä ei arvostettu
yhtä paljon kuin teollisuudessa, rakennustoiminnassa tai maataloudessa tehtävää
"todellista" arvoa tuottavaa työtä. Niinpä edelleenkin nähdään varsinkin kaupan
palvelut helpon rahan ansaitsemiskeinona, spekulointina tai jopa mafiana
varsinkin, milloin harjoittajana on ulkomaalaisomisteinen yritys.

Kaikesta huolimatta Neuvostoliitossa ja Venäjällä on yleisesti hyväksytty
ulkomaalaisten mukaantulo ulkomaisen tietotaidon ja tekniikan saamiseksi,
tuotannon kilpailukyvyyn tehostamiseksi sekä tarjolla olevan tuotevalikoiman
monipuolistamiseksi ja sen laadun parantamiseksi. Myönnetään, että "– huolimatta
tuotannon laskusta maassa, huolimatta yleisestä investointi- ja talousilmapiirin
huononemisesta, työn ja sijoitetun pääoman tuottavuus kasvavat ja ylittävät
merkittävästi valtiollisten yritysten vastaavat indikaattorit. –" (Institut 1993 s.
119).

Kritiikin taustalla ovat usein pelot uhaksi koetusta ulkomaisesta kilpailusta
(esim. pankkialalla) tai kansallisen omaisuuden joutumisesta vieraisiin käsiin
(maanomistus, luonnonvarat, aivovuoto). Kritiikki saa usein kärjistyneitä muotoja
väitteinä etuuksien järjestämisestä ulkomaalaisille ja johtaville oman maan kan-
salaisille (esim. Andrianov 1993, Asaulova 1992, Jakovleva 1993, Sadoshenko
1991 s. 2, Tshirkunov – Shadrovski 1991 s. 20). Samat lähteet kuitenkin yleensä

¹⁷ Palvelujen osuus Neuvostoliiton BKT:sta 1990 oli 23 %. Suomessa vastaava osuus oli 61,
Yhdysvalloissa 68 ja Länsi-Euroopan maissa yleensä yli 50.

tasapainottavat arvosteluaan myöntämällä olosuhteet – kuten esimerkiksi omaisuus- ym. tarvittavan lainsäädännön ja pankkipalvelujen puuttuminen, korkea inflaatio, byrokratia, vero- tai tullietuuksien peruutukset sekä viranomaisten mielivalta – sellaisiksi, ettei ulkomaiselta sijoitusyritystoiminnalta kohtuudella voi enempää odottaakaan. Näistä syistä ulkomaalaiset yritykset eivät ole suuremmassa määrin myöskään halunneet ostaa yksityistettyjen yritysten osakkeita tai osuuksia, sijoittaa sotateollisuuden konversioon tai öljyntuotantoon, kuten Venäjän viranomaiset ovat toivoneet (Institut 1993 ss. 120–123, Netshajev – Ogarkova 1992 – Krushelnitskaja 1993).

Suhtautuminen ulkomaisiin sijoituksiin Venäjällä onkin ambivalenttia: toisaalta valitetaan suorien sijoitusten osuuden sekä ulkomaalaisomisteisten yritysten tuotantotoiminnan pienuutta suhteessa koko kansantalouden kokoon, toisaalla niiden mukanaan tuoma kilpailu nähdään uhkana (esimerkiksi pankkitoiminnalle) tai kansallisten varojen riistämisen välineinä tai vähintäänkin toimivat väärillä aloilla (sijoittuvat palveluihin eikä tuotantoon). Venäläinen kritiikki näkee ulkomaalaisomisteisten yritysten pienessä koossa ja ilmeisesti samalla myös koko pienessä ja keskisuuressa yritystoiminnassa mieluummin ongelman kuin lupauksen paremmasta.

6 Yhteenveto

Sijoitustoiminta ei yksinään kuvaa suomalaisten kaupallisen toiminnan aktiivisuutta, suuntautumista ja muutoksia. Suora kaupankäynti ja projektivienti ovat suurimmalle osalle idänkauppaa käyvistä suomalaisyrityksistä suoraa sijoittamista tai etabloitumista tärkeämpiä (Lehtonen 1992 s. 54–57). Silti sijoitustoiminnalla on tilastoissa näkyvää osuuttaan huomattavasti suurempi merkitys Venäjälle yritystoiminnan tiennäyttäjänä ja katalysaattorina niissä puitteissa, joita Venäjän lainsäätäjät ja viranomaiset pyrkivät yksityiselle aloitteelle perustuvalla yritystoiminnalle luomaan.

Suomalaiset ovat hyvin lunastaneet portin avaajan paikkansa sijoittajina varsinkin lähialueelle mutta myös muualle Venäjälle. Goskomstatin tilastojen mukaan suomalaiset ovat lukumääräisesti ykkössijalla lähialueella. Myös suomalaisten sijoittajien läsnäoloa Moskovassa voi pitää sangen huomattavana ottaen huomioon Suomen talouden koon ja tilan – tai vaikkapa verrattuna muiden Pohjoismaiden paikallaoloon Moskovassa. Suomalaisten putoaminen entisen Neuvostoliiton ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärätilastojen toiselta tai kolmannelta sijalta nykyiselle seitsemännelle johtuu muun muassa Viroon suuntautuneiden suorien sijoitusten jäämisestä tilastojen ulkopuolelle enemmän kuin sijoitustoiminnan tosiasiallisesta kehittymisestä.

Yritysrekisteröinnit Venäjälle ovat 1993 kasvaneet erittäin nopeasti ja ylittivät heinäkuun alkuun mennessä 9 000 yrityksen rajan. Nopeaa kasvu johtuu pienehköjen liiketoimintansa aloittamista harkitsevien yritysten lukumäärä lisääntyminen. Läsnäoloon lisäsivät itäisen Keski-Euroopan sekä Aasian maat. Ulkomaalaisten kokonaan omistamien yritysten lukumäärä kasvoi merkittävästi. Kasvua selittävät yhteisyritysten uudelleen rekisteröityminen, muidenkin ulkomaalaisomisteisten yritysten kuin yhteisyritysten sisällyttäminen yritysrekisteriin ja tilastoihin sekä toimet rekisteröitymiskurin parantamiseksi.

Rekisteröintien alueellisen jakaantumisen muutokset näyttäisivät enteilevän mm. Moskova- ja Pietari-keskeisyyden vähenemistä kaikesta huolimatta. Karjalan tasavallalla ja Murmanskin läänillä näyttäisi olevan edellytyksiä ajanmittaansa muodostua nykyistä merkittävämmiksi suorien sijoitusten vastaanottajiksi.

Investoinnit Murmansiin ja Karjalaan tähtäävät luonnonvarojen ja raaka-aineiden hyödyntämiseen vaatien esi-investointeja mm. kuljetusyhteyksiin. Tämän vuoksi sijoitukset muodostuvat väistämättä suhteellisen suuriksi ja tuotot sijoituksista kertyvät vasta pitkähkön ajan kuluttua. Edellytyksenä sijoitusten käynnistymiselle on liiketoiminnallisten olojen vakauttaminen, mikä puolestaan vaatisi maan ja luonnonvarojen omistusta ja käyttöä koskevan lainsäädännön täsmen-tämistä samoin kuin sopimusta tuottojen ja kustannusten jakamisesta ulkomaisten sijoittajien sekä Venäjän paikallisen ja keskushallinnon välillä. Ulkomaisten sijoittajien on voitava luottaa siihen, että liiketoiminta ei joudu Venäjän viranomaisten konfiskatooristen toimien kohteeksi sinä melko pitkänä ajanjaksona, jolloin tuottojen odotetaan kertyvän. Epävakaa yritysilmasto, inflaatio sekä poliittisten ja taloudellisten olojen epävarmuus suosivat välittömiä tuottoja etsivää pienimuotoista ja nopeasti sopeutuvaa liiketoimintaa, jolle paras toimintaympäristö löytyy väestökeskuksista, ennen kaikkea Pietarin kaupungista.

Lähdeluettelo

Andrianov Valerii (1993). **Sovmestnyje predprijatija: vygodnyi biznes ili borba za vyzhivaniye?** Rossijskije vesti 11.2.1993.

Asaulova Oksana (1992). **Kredity budushtshemu.** Delovoi Mir – Business World 17.9.1992.

Braguinsky Serguey (1993). **Russia: Regionalization and Economic Prospects, International Economic Analysis.** Soviet Economic Issues, Salomon Brothers, August 12, 1993, New York 1993.

Dyker David A. (1993) **Restoring Technological Dynamism to the Economy.** RFE/RL Research Report, Radio Free Europe/Radio Liberty Research Institute, Washington D.C., Volume 2, Number 30, 23 July 1993.

ECE (1993). Economic Commission for Europe. **Economic Survey of Europe in 1992–1993.** Prepared by the Secretariat of the Economic Commission for Europe, Geneva, 1993.

Ekonomika i zhizn 41/1991, **SP na territorii Rossii.** s. 8.

Eronen Jarmo (1993). **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** Idäntalouksien katsauksia 6/1993, Suomen Pankki, Idäntalouksien yksikkö, Helsinki 1993.

Elinkeinoelämän valtuuskunta (1993). **Suomi Pietarissa, Pietari Suomessa.** EVA-raportti taloudellisten kulttuurien eroista. Helsinki.

Finland Trade Center, St. Petersburg. **List of Serious Finnish Businesses in St. Petersburg Area.** 9.8.1993.

Goskomstat (1992). **Vneshneekonomitsheskije svjazi.** Rossiiskoi Federatsii. Moskva, Respublikanskii informatsionno-izdatelnyj tsentr.

Goskomstat (1993). **Gosudarstvennyi komitet Rossiiskoi federatsii po statistike.** Sovmestnyje predprijatija na territorii Rossiiskoi Federatsii. Moskva, Respublikanskii informatsionno-izdatelnyj tsentr.

International Monetary Fund (1991). **The World Bank, Organisation for Economic Co-operation and Development.** European Bank for Reconstruction and Development, A Study of the Soviet Economy, Volume 2, February 1991.

Institut Ekonomitsheskoi Politiki (1992). **Rossiiskaja ekonomika letom 1992 goda.** Tendentsii i perspektivy. Moskva, sentjabr 1992.

Jakovleva Jevgenija (1991). **No Aggregate JV Statistics For the USSR Anymore.** Business Eastern Europe, December 16, 1991.

Jakovleva Jevgenija (1993). **Investitsionnyi klimat: tutshi sgushtshajutsja.** Ekonomika i zhizn No 33/avgust 1993.

Kala A. – Vitsur E.(1992). **Joint Ventures in Estonia.** Estonian Academy of Sciences, Institute of Economics. Preprint 39, Tallinn.

Katila Raimo (1990). **Suomalais-neuvostoliittolaiset yhteisyritykset SNTL:ssa – oikeudelliset ongelmat.** Suomalais-neuvostoliittolainen kauppakamari, Helsinki.

Krushelnitskaja Olga (1993). **Nelaskova Rossija k inostrantsam.** Nezavisimaja gazeta 26.10.1993.

Kuzmin Dmitri (1993). **Inostrannyh investorov proizvodstvo ne privlekajet.** Finansovyje izvestija 10–16 ijulja 1993.

Laurila Juhani (1992). **Experiences of Finnish-Soviet Joint Ventures.** Bulletin, Bank of Finland. March 1992 Vol. 66 No 3.

Lawrence Paul – Vlachoutsicos (1993). **Joint Ventures in Russia: Put the Locals in Charge.** Harward Business Review, January – February 1993.

Lehtonen Päivi (1992) **Yritysten informaatiopalveluiden kehittäminen idänkaupassa.** Itäkaupan tutkimus- ja koulutusyksikkö, Turun kauppakorkeakoulu, B3/1992.

Lirov N. (1992). **Inostrannyje investitsii.** Grustno, otshen grustno, gospoda! Ekonomika i zhizn 24/1992.

Liuhto Kari (1993). **Viipuri - Pietarin alueen länsiportti: Suomalaisyritysten kokemuksia ja koettelemuksia nyky-Viipurissa.** Itäkaupan tutkimus- ja koulutusyksikkö, Turun kauppakorkeakoulu B5/1993, Turku.

Moskovskije novosti (1993). **Business Moskovskije novosti.** No 43, 24.10.1993.

Murzin Dmitrii (1993). **Investitsii v ruskii Sever otkryvajut predprinimateljam horoshije perspektivy.** Finansovyje izvestija 43/1993.

Netshajev Ju. – Ogarkova N. (1992). **Inostrannyi kapital v rossiiskoi ekonomike.** Vneshnjaja trgovlja 6/1992.

PlanEconReport (1989). **Joint Ventures in the Soviet Union: Pace of new Registrations Picks Up Dramatically During the First Quarter of 1989.** PlanEconReport, editor Jan Vanous, Volume V, March 24, 1989, Numbers 10–11–12. Washington, D.C.

Peterburgkomstat (1993). **Goskomstat Rossiiskoi Federatsii.** Sankt-Peterburgskii komitet po statistike "Peterburgkomstat", O dejatelnosti sovместnyh predpriyatii v 1992 godu, Sankt Peterburg.

Rainenko Vladimir (1992). **Sovmestnoje predprinimatelstvo v Rossii.** Ekonomitsheskaja gazeta No 5, 5.2.1992.

Sadoshenko Sergei (1991). **Takije SP nam ne nuzhny.** Delovoi Mir – Business World 28.9.1991.

Skibinskaja Irina (1993). **Sovmestnye predpriyatija obespetsvivajut 11 % rossiiskovo eksporta.** Moskovskije novosti, Business MN No 43, 25.10.1993.

Stavrakis Peter J. (1993). **Government Bureaucracies: Transition or Disintegration?** RFE/RL Research Report, Radio Free Europe/Radio Liberty Research Institute, Washington D.C., Volume 2, Number 20, 14 May 1993.

Samonis Valdas (1992). **Earning or learning?** Western direct investment strategies in post-Soviet economies. Most N. 3, 1992.

Savary Julien (1992). **The international strategies of French firms and Eastern Europe: the case of Poland.** Most N. 3, 1992.

Suomalais-Venäläinen kauppakamari (1993). **Jäsentiedote 2/93.** Helsinki.

Tkatshenko Aleksei (1993). **Pienyrittäjäyys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** Idäntalouksien katsauksia 6/1993, Suomen Pankki, Idäntalouksien yksikkö, Helsinki.

Tshebanov Sergei (IMEMO) (1991). **Joint Ventures in the USSR.** WIIW-Mitgliederinformation 1991/1.

Tshirkunov Oleg – Shadrovsky Anatoli (1991). **Joint Ventures: Aims and Results.** Foreign Trade 5/1991.

UN (1992). United Nations. World Investment Directory. **Foreign Direct Investment, Legal Framework and Corporate Data.** Volume II. Central and Eastern Europe, United Nations, New York.

Vasiljev Andrei – Thornley Daniel (1993). **Patience can be virtuous.** Business Eastern Europe, August 30, 1993.

The World Bank (1992a). **Foreign Direct Investment in the States of the Former USSR.** Studies of Economies in Transformation, Paper Number 5, Washington, D.C.

WB 1992 b: The World Bank (1992b)., Russian Economic Reform, Crossing the Threshold of Structural Change, A World Bank Country Study, Washington, D.C. 1992.

Taulukko 6.

Toimivien suomalais-venäläisten yritysten osuus kaikista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä Murmanskin läänissä, Karjalan tasavallassa, Leningradin läänissä sekä Pietarin ja Moskovan kaupungeissa. Kertymä vuoden 1992 alkuun mennessä¹⁸.

Alue	Lukum. kpl.	Peruspääoma		milj.SUR		Työvoima	
		yht.	per yritys	ulkom. yht.	osuus % perus po:sta	henkeä yht.	per yritys
		miljoonaa SUR					
Murmanskin lääni yht.	44	336	8	151	45	3095	70
– joista suomalaisia	13	227	17	100	49	640	49
– suomalaisten %-osuus	30	68	212	66		21	70
– norjalaisia	9	39	4	19	50	1456	162
Karjalan tasavalta yht.	29	123	4	59	48	2536	87
– joista suomalaisia	23	118	5	57	49	2340	102
– suomalaisten %-osuus	79	96	121	97		92	117
Leningradin lääni yht.	4	8	2	4	50	389	97
– joista suomalaisia	2	3	2	2	51	315	158
– suomalaisten %-osuus	50	44	89	45		81	163
Ylläolevat yhteensä	77	467	6	214	46	6020	78
– joista suomalaisia	38	348	9	159	46	3295	87
– suomalaisten %-osuus	49	75	152	74		55	111
Pietarin kaupunki yht.	127	705	6	316	45	15993	126
– joista suomalaisia	22	108	5	42	39	2041	93
– suomalaisten %-osuus	17	15	5	13		13	74
– saksalaisia	21	81	4	36	44	4571	218
– yhdysvaltalaisia	12	214	18	106	50	1823	151
Suomen lähialue yht.	204	1172	6	531	45	22013	108
– joista suomalaisia	60	457	8	202	44	5316	89
– suomalaisten %-osuus	29	39	133	38		24	82
– saksalaisia	28	83	3	37	44	4830	173
– yhdysvaltalaisia	15	217	14	107	50	1917	128
– ruotsalaisia	14	148	1	70	47	952	68
– puolalaisia	12	13	1	6	47	725	60
– norjalaisia	11	79	7	39	50	1521	138
– itävaltalaisia	8	11	1	2	19	708	89
– italialaisia	7	33	5	11	35	2416	345
– englantilaisia	6	4	1	2	43	200	33
Moskovan kaupunki yht.	651					47223	73
– joista suomalaisia	36					2111	47
– suomalaisten %-osuus	5					4	64
– saksalaisia	104					8997	87
– yhdysvaltalaisia	90					6871	76
– italialaisia	47					2458	52
– englantilaisia	44					2961	67
– itävaltalaisia	42					3020	72
– sveitsiläisiä	34					2378	70
– ranskalaisia	32					2398	75
– kanadalaisia	16					1064	67
– ruotsalaisia	15					2882	192
– japanilaisia	9					652	72

¹⁸ Goskomstat 1993. Toimivilla ulkomaalaisomisteisilla yrityksillä tarkoitetaan tässä sellaisia yrityksiä, jotka ovat ilmoittaneet rekisteriin työllistamiensä työntekijöiden määrän. Taulukon nimike "joista suomalaisia" tarkoittaa yrityksiä, joissa suomalaiset ovat osakkaina tai omistavat kokonaan, "suomalaisten %-osuus" tarkoittaa tällaisten yritysten prosentuaalista osuutta kaikista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä. Taulukossa esiintyvät prosenttiosuudet on laskettu pyöristämättömistä arvoista. Tämän vuoksi saattaa syntyä vähäisiä eroja, jos laskelmassa käytetään taulukossa näkyviä pyöristettyjä lukuja.

Taulukko 7.

Ulkomaalaisomisteisia yrityksiä ja niissä työntekijöitä yhteensä sekä keskimäärin yrityskoon ja sijainnin mukaan luokiteltuina.

	Pietarin kaupunki	Muu lähi-alue	Moskovan kaupunki	Koko entinen Neuvostoliitto 30.6.1990
Yhteisyritysten lukumäärä				
0 – 50	69	56	441	284
51 – 200	44	16	171	186
201 – 600	10	2	30	50
601 – 1000	2	1	4	13
yli 1000	2	2	5	8
yhteensä	127	77	651	541
Työntekijöiden lukumäärä .000				
0 – 50	5.3	1.0	7.9	6.4
51 – 200	1.5	1.7	16.9	18.6
201 – 600	3.4	0.5	10.3	16.0
601 – 1000	4.5	0.7	3.2	9.8
yli 1000	1.3	2.1	8.9	11.6
yhteensä	16.0	6.0	47.2	62.4
Työntekijöiden lukumäärä yritystä kohti				
0 – 50	20	18	18	23
51 – 200	180	107	99	100
201 – 600	344	247	344	320
601 – 1000	731	709	814	756
yli 1000	2654	1044	1778	1454
yhteensä	126	78	73	116

Lähteet: Goskomstat 1993 ja koko Neuvostoliiton osalta WB 1991 s. 102, taulukko IV.4.2.

Taulukko 8. Venäjällä rekisteröityjen ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärät talousalueittain sekä suhteutettuna alueella asuvien määrään vuoden 1992 alussa (Goskomstat 1993)

	Yrityksiä yhteensä kpl	miljoonaa asukasta kohti kpl
Venäjän Federaatio	3416	23
I Pohjoinen ta	168	27
– Arkangelin lääni	32	20
– Karjalan tasavalta	38	48
– Komin tasavalta	31	25
– Murmanskin lääni	49	42
– Vologdan lääni	18	13
II Luoteinen ta	519	62
– Pietarin kaupunki	474	94
– Leningradin lääni	28	17
– Novgorodin lääni	13	17
– Pihkovan (Pskov) lääni	4	5
– yhteensä ilman Pietaria	45	14
– Suomen lähialue	589	68
III Keskinen ta	1808	59
– Moskovan kaupunki	1596	177
– muu keskinen ta	212	10
IV Volgan-Vjatkan ta	55	6
V Keskisen mustanmullan ta	45	6
VI Volgan ta	140	8
VII Pohjois-Kaukaasian ta	125	7
VIII Uralin ta	103	5
IX Länsi-Siperian ta	104	7
X Itä-Siperian ta	79	9
XI Kauko-Idän ta	208	26
Kaliningradin lääni	62	90

ta = talousalue

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janácková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan talousuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksii Tkatchenko **Pienyrittäjäys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksii Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Talousintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyryn **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyryn **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luštšik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.